

В.Б. КОВАЛЬЧУК

д.ю.н., професор,
завідувач кафедри конституційного та міжнародного права
Навчально-наукового інституту права та психології
Національного університету «Львівська політехніка»

Я.С. БОГІВ

к.е.н.,
асистент кафедри конституційного та міжнародного права
Навчально-наукового інституту права та психології
Національного університету «Львівська політехніка»

НАРОДНЕ ПРЕДСТАВНИЦТВО ЯК ОСОБЛИВА ФОРМА НАРОДОВЛАДДЯ

Дослідники народного представництва цілком обґрунтовано стверджують, що його ідеологічною першоосновою слід вважати саме теорію народного суверенітету. Народне представництво можна визначити як виборне представництво у здійсненні влади, в умовах якого політичним поручителем є народ як сукупність виборців або як сукупність усіх громадян, а політичним повіреним – кожен із депутатів парламенту. [1, с. 46].

Вітчизняна дослідниця Заяць Н. дає комплексне визначення категорії «народне представництво» – це особлива форма народовладдя, провідний демократичний принцип організації діяльності держави і громадянського суспільства, що заснований на реалізації публічної влади від імені народу та в інтересах всього народу виборними колегіальними органами, що взаємодіють із всією системою органів держави та місцевого самоврядування на основі демократичних процедур і несуть відповідальність за свої дії перед народом [2, с. 133].

Характеризуючи народне представництво як форму вираження суверенітету народу, Заяць Н. стверджує, що система народного представництва сама собою не є адекватною формою вираження суверенітету народу, для цього потрібно дотримуватись низки вимог, до яких можна віднести демократичність виборів, репрезентативність виборчої системи, вагоме місце виборної посадової особи та парламенту в політичних відносинах, наявність досконалого конституційно-правового механізму регулювання статусу та порядку діяльності представницьких органів, їх відповідальності перед громадянським суспільством, а також реалізацію відповідних конституційно-правових норм у суспільно-політичній практиці [3, с. 123-124].

До цього переліку необхідно додати ще один пункт, а саме – формування демократичної ідеології суспільства. Адже, як вірно стверджує Бойчук М., укорінення демократії в суспільство великою мірою залежить від того, наскільки її принципи та механізми доступні інтелектуальному рівню пересічної людини, що саме середній виборець розуміє під справжньою демократією [4, с. 14]. В той же час, і демократія, і її інститути, і процедури завжди потребують легітимізації та масової підтримки, що своєю чергою, базується на розповсюдженні та закріпленні в суспільстві відповідних – демократичних – цінностей і масових політичних орієнтацій [5, с. 71].

Реалізація народного суверенітету через демократію можлива, на наше глибоке переконання, лише якщо народ володіє розвинутою суспільною свідомістю, що дозволяє йому в повній мірі розуміти цінність демократичних процедур. В той же час, він може оцінювати їх ефективність і відповідність отриманого результату щодо управління державними справами своєї волі.

Природа народного представництва вимагає встановлення ряду критеріїв та обмежень щодо процедури та форми його здійснення. Більше того, з розвитком суспільства, зміною правових та політичних обставин, постійно виникає цілий ряд нових викликів представницькій демократії як формі реалізації народного суверенітету. Одним з них є необхідність перегляду підходів до можливих суб'єктів народного представництва.

На сьогодні вчені розрізняють декілька підходів до розуміння народного представництва. Сутність представництва у вузькому розумінні передбачає включення до системи представництва лише окремих державних установ колегіального типу, які формуються шляхом проведення загальних, рівних і прямих виборів при таємному голосуванні. В рамках цього підходу сформувалися дві точки зору, зокрема та, що єдиним органом представництва є виключно парламент. Інша позиція в рамках вузького підходу полягає в тому, що органами народного представництва є всі, які відповідають принципам виборності та колегіальності. У найширшому значенні представництво народу можуть здійснювати усі державні органи та посадові особи незалежно від способів формування та заміщення. Таким чином у найбільш широкому розумінні можна говорити про представництво громадян в органах усіх гілок державної влади. До речі цей підхід у повній мірі відображений в ст. 5 Конституції України, згідно з якою народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Поміж цих підходів можемо виділити й третій, так званий проміжний. Саме критерій виборності є ключовим у рамках сформованого підходу, тобто вибори як спосіб легітимації та обмеження влади [6, с. 290-291].

Окрім того, якщо розглядати народне представництво в широкому розумінні, то до його суб'єктів можна віднести також і окремі об'єднання громадян, що діють в інтересах народу, взаємодіючи з органами державної влади. Йдеться не лише про політичні партії, але й про інші організації.

Подвійна природа народного представництва вимагає певних нормативних, політичних та соціальних вимог щодо процедури обрання представників народу та порядку здійснення ними своїх повноважень, а реалізація народного суверенітету через демократію можлива лише якщо народ володіє розвинутою суспільною свідомістю, що дозволяє йому в повній мірі розуміти цінність демократичних процедур. Також, не можна залишати поза увагою інших важливих суб'єктів народного представництва, до яких належать органи судової влади, зокрема конституційні суди, а також окремі об'єднання громадян, що діють в інтересах народу, взаємодіючи з органами державної влади, наприклад, громадські ради при державних органах. Ці інститути громадянського суспільства можуть ефективно представляти інтереси суспільства на державному рівні, маючи значний кредит довіри від народу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шаповал В. Про сутнісні характеристики народного представництва / В. Шаповал, Т. Шаповал. // Вісник центральної виборчої комісії. – 2011. – №2. – С. 45-47.
2. Заяць Н.В. Конституційно-правовий інститут народного представництва та його роль у демократизації суспільства // Актуальні проблеми міжнародних відносин: збірник наукових праць / Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Ін-т міжнародних відносин; [ред. кол.: Губерський Л.В. (гол. ред.) та ін.]. – Київ, 2009. – Вип. 83, ч. 2. – С. 131-136.
3. Заяць Н. В. Народне представництво: сутність, суб'єкти та особливості здійснення в Україні : дис. докт. юр. наук : 12.00.02 / Заяць Наталія Володимирівна – Київ, 2013. – 492 с.
4. Основні форми демократії: український контекст / М. Бойчук // Вища освіта України. – 2011. – № 3. – С. 14-20.
5. Радченко О. Демократичний транзит, як механізм реформування державного управління: світові моделі та проблеми застосування / О. Радченко // Науковий вісник: Демократичне врядування. – 2009. – Вип. 3. – С. 65–72.
6. Романюк П. В. Історичні передумови виникнення та розвитку теорій народного представництва / П. В. Романюк // Форум права. – 2015. – № 1. – С. 283-294.